

Muskusrattenbeheer

Vraaggesprek over een bijzonder beroep

Joke Colijn

Over muskusrattenbeheer en het beroep muskusrattenbestrijder is de laatste tijd wat ophef en bestaan vele misverstanden. Daarom besloot de NVWK om informatie te halen bij de bron, het kantoor aan de Zuidbroekse Opweg. Joke Colijn (J) maakte een afspraak met Ton Kraanen (T), de teamleider in onze regio, en Robert Kist (R), een van de muskusrattenbestrijders in het veld. Al snel werd duidelijk dat het beroep veel meer omvat dan wat klemmen en vallen zetten, en dat het grote kennis vereist van het gebied en de leefwijze van de beestjes.

J: Ik heb wat voorwerk gedaan en vond het volgende romantische verhaal. Een Tsjechische graaf was begin 1900 op reis in Alaska en nam vijf muskusratten mee naar huis, waar hij ze hield in zijn visvijver. Dacht hij. Tien jaar later waren het er twee miljoen in een cirkel van 100 km. Klopt dit?

T: Ja, zo is het gegaan.

R: Plus dat ze vanuit de bontfokkerij in Frankrijk zijn ontsnapt en losgelaten. Men probeerde ze daar te fokken om transportkosten uit Amerika te besparen, maar omdat de winters veel milder waren ontwikkelden ze niet zo'n dikke waardevolle vacht, waardoor het project mislukte. Vanaf twee kanten namen ze zo Europa in bezit.

J: Weten we wanneer de eerste muskusrat in Nederland kwam?

T: In Valkenswaard is de eerste gevangen in 1941. Het was een beest waarvan men niet wist wat het was, dus toen was nog niet duidelijk dat ze schadelijk waren.

J: Want dat is jullie bestaansrecht toch, de schade die ze veroorzaken?

T: Schade in combinatie met veiligheid. Schade gaat altijd ten koste van de veiligheid.

J: Ik las dat sinds 1 juli 2011 de waterschappen de wettelijke taak van de provincies om muskusratten te bestrijden hebben overgenomen in de Waterwet.

T: De bestrijding moest niet meer versnipperd zijn. Zes waterschappen hebben toen een samenwerkingsverband aangegaan als Muskusrattenbeheer West- en Midden-Nederland. Dat reikt van Wageningen tot en met Texel. Het grootste hoogheemradschap De Stichtste Rijnlanden (HDSR) trekt de kar.

J: Komt het beestje dan alleen zo'n beetje in het waterrijke westen beneden NAP voor?

T: Nee, het zit in heel Nederland! Andere waterschappen hebben hun eigen clusters gevormd. Muskusrattenbeheer Rivierenland is bijvoorbeeld een hele grote.

R: Muskusratten zitten overal waar water en groene oevers zijn.

J: Omdat het is een planteneter is?

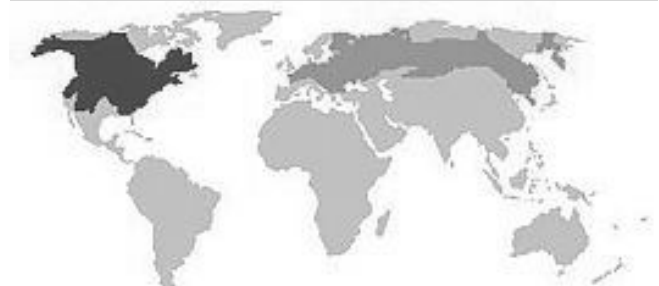
R: Ja, hoofdzakelijk. Maar vooral in de winter eten ze voor de extra eiwitten ook zwanenmosselen. Dit gaat ten koste van de populatie zwanenmosseltjes en de bittervoortjes die daarvan afhankelijk zijn.

J: Ik las over de aantallen die in Zuid-Holland zijn gevangen het volgende: In 2004 waren het er 138.000,

Illustratie: www.beeldenuitdela.nl

De muskusrat of bisamrat (*Ondatra zibethicus*) is een knaagdier uit de familie van de woelmuizen. De muskusrat is dus een reuzenmuis en geen rat, zoals zijn naam suggereert, maar een planteneter. Op Belgische menukaarten staat hij als delicatessen genoteerd onder de naam waterkonijn. Zijn habitat zijn de begroeide oevers van zoet water waarin hij gangen graaft. Hij krijgt in koude gebieden een fraaie vacht en werd daarom ook gefokt. Zijn bont kwam onder de naam bisam op de markt. Het dier is in Europa en Noord-Azië een expansieve exoot, afkomstig uit Noord-Amerika. Hij varieert in grootte van 25-40 cm exclusief staart. Die is nog eens 19-28 cm en heeft een platte zijkant. De burcht heet bij ons 'bouw' en de gangen 'pijpen'. De ingangen liggen onder water. Voortplantingstijd is van maart tot november, waarbij een vrouwtje (moer) elke 28 dagen een nest kan werpen. Meestal heeft zij 1-3 worpen van 1-11 jongen per jaar. Moertjes zijn na 6 maanden al geslachtsrijp, rammen na 1 jaar. Veel jonge dieren overleven een eerste strenge winter niet. Muskusratten leven in het wild ongeveer drie jaar.

Zwart: Oorspronkelijke verspreidingsgebied

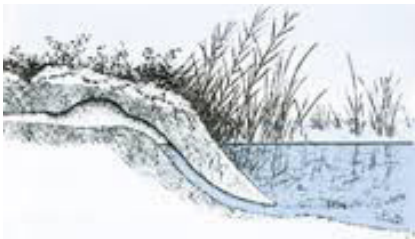
Donkergrijs: Verspreidingsgebied in Europa en Azië

in 2008 nog 26.000. Daar is toen een enorme slag gemaakt. In 2015 waren het er nog 23.183 met name in de laagveengebieden als de Krimpenerwaard, maar dat is weer 3.300 meer dan in 2014. Heb je daar een verklaring voor?

T: Soms zit je zo laag in de vangsten dat je in een gebied minder inzet pleegt en de focus verlegt. Dan veert zo'n populatie binnen de kortste keren weer op. Verder konden we vanwege ziektes als MKZ en de vogelgriep het land niet in; er zijn meer oorzaken.

R: En we hebben een paar zachte winters gehad met een vrij lang warm najaar, dan heb je zo een worp per jaar meer, waarvan door de zachte winter bijna alle jongen overleven. Een strenge winter met helder ijs helpt heel erg bij ons werk. We werken met speurbeelden. Het zwarte water op een veenbodem maakt dat je maar tot een heel beperkte diepte iets kunt zien. De ingangen liggen onder water en als een pijp in gebruik is komen er graafkorreltjes uit. Bij helder ijs zie je veel meer. Je ziet een bellenbaan uit zo'n pijp komen, je ziet die korreltjes of voedsel onder tegen het ijs. Dan stap je het ijswater in en vind je pijpen die anders heel moeilijk te lokaliseren zijn. Soms begint een pijp naar een bouw al op de bodem van een sloot op 1,5 meter uit de kant. Dan kun je je klem onder de kant zetten, maar je vangt niks. En daarom is het handig als er een laagje ijs ligt en je een bellenspoor ziet op de plek waar de pijp begint.

J: Ik hoor gelijk al dat het heel erg gaat om kennis, vakbekwaamheid en ervaring om dit vak uit te kunnen oefenen. Dit soort dingen weet een gemiddelde Nederlander helemaal niet!

J: Ik las ergens dat voor goed speuren naar sporen de muskusrattenbestrijder oog moet hebben voor veranderingen in het gebied (al dan niet subtiel), kennis van het gebied, kennis van de flora en fauna. En hij moet natuurlijk goed op de hoogte zijn van leefwijze en gedrag van de muskusrat.

T: Iedere muskusrattenbestrijder is een gediplomeerd bestrijder. De mannen hebben allemaal een cursus gedaan met allerlei elementen als groen en natuur, wetgeving, maar ook de gedragscode komt uitvoerig aan de orde. Die vertelt hoe we moeten werken en zorgt dat we zo min mogelijk bijvangsten krijgen.

R: En we krijgen heel regelmatig bijscholing. Zo zijn we recent bijgeschoold over de otter, zodat het vangmateriaal kan worden aangepast.

T: Want die wil je zeker niet als bijvangst hebben!

J: De Partij Voor De Dieren heeft grote bezwaren tegen vallen en klemmen, vanwege de lange doodstrijd in bijvoorbeeld verdrinkingsvallen, maar ook al vanwege de bijvangsten.

R: Wij gebruiken klemmen waarmee gelijk de nek wordt gebroken en de borstkas wordt dichtgedrukt, daarmee is het met een paar seconden over. Dat is dus geen verdrinkingsval.

J: Ik begreep ook dat het aantal verdrinkingsvallen uit het arsenaal afgebouwd moet worden. Gebeurt dat?

T: Tot het noodzakelijke aantal, want ze zijn voor sommige plekken onmisbaar. De mannen plaatsen de vallen op strategische

plaatsen zoals in duikers, waardoor je de ratten tijdens de trekperiode opvangt en verspreiding tegengaat. Met vallen kun je heel snel veel ratten vangen met betrekkelijk weinig moeite vergeleken met het zoeken langs de slootkanten naar pijpen, en het plaatsen en controleren van klemmen.

R: Elk moertje wat je wegvangt, zijn weer 20-25 nakomelingen die je niet hoeft op te zoeken en te doden.

J: Trekken de moertjes ook? Ik dacht dat alleen de rammen trekken?

R: Ze trekken allemaal. De verdrinkingsval klinkt niet diervriendelijk, maar betekent wel dat je daarna veel minder dieren hoeft te doden en dus ook minder bijvangst hebt.

J: Wat moet ik me voorstellen bij 'bijvangst'? Want een vis laat je vrij.

T: Wat leeft laat je altijd vrij en valt dan niet meer onder 'bijvangst'. Het gros van de bijvangsten bestaat uit bruine ratten en woelratten. Daar is niemand heel rouwig om. Maar een enkele keer heb je een eend in de klem, of een aalscholver die achter een vis aanging, en recent bij uitzondering een bunzing.

J: Is er geen manier om dat te voorkomen?

R: We maken speciale kappen over de kooi-ingangen heen om te voorkomen dat duikende watervogels er in zwemmen, of visklepjes om vis tegen te houden. En een otterring in de duikvormige ingang van een kooi moet voorkomen dat een eventuele otter er in kan zwemmen. Zo zijn we altijd bezig om met aanpassingen bijvangst te voorkomen.

T: We proberen altijd om zo diervriendelijk mogelijk te werken. Dat klinkt misschien raar als je het hebt over doden, maar het is wel zo. Vroeger plaatsten we kooien zonder plafond in duikers. Als het water dan halverwege komt, zit zo'n rat er in het najaar soms drie, vier dagen lang in te verkleumen. Met een plafond heeft hij een dodingstijd van een paar minuten.

J: Het blijft niet leuk, maar als je moet doden omwille van het beheer, is het goed dat jullie daar zo zorgvuldig mogelijk mee bezig zijn.

T: Dat is ook zo. En hoe harder de mannen werken en hoe minder ratten er zijn, des te minder dierenleed is er. Veel mensen snappen dat niet. Als er geen ratten zouden zitten, hoef je ook geen vangmiddelen te plaatsen. Waar wij naar streven is een soort preventieve bestrijding. Als er gezegd wordt: hier hoef je niet te lopen want er zit niks, is dat juist een reden om daar wel te controleren. Mocht er toch een zitten, dan kun je 'm met één klemmetje wegvangen.

R: Als je ergens op een laag vangstgemiddelde zit, kun je als een soort signaleringssysteem in zo'n gebied op een paar strategische plekken vallen plaatsen. Vang je dan wat, dan ga je er extra op inzetten. Maar nu moeten we nog met ons vaste materiaal werken om de aantallen verder omlaag te krijgen.

J: Het doel van de samenwerking van de waterschappen was om over vier jaar 33% minder vangsten te hebben, waardoor het aantal fte (full time arbeidsplaatsen) omlaag zou kunnen. Daar zijn jullie vast niet blij mee want je wil immers je baan houden. Maar is dat reëel?

T: Nee, dat is niet reëel en wordt ook zo niet bedoeld. We hebben net een herindeling gehad en de mannen hebben allemaal een aangepast vanggebied gekregen wat groter is dan voorheen. Ze krijgen meer kilometers water te bewerken. Gemiddeld hebben ze 600 km water in hun vanggebied, dat wil zeggen oeverkantlengte. Totaal is er zo'n 6.000 km water in de Krimpenerwaard, dus we hebben 10 vanggebieden. Als we in een 'onder controle-

situatie' zitten, en dat is onder de 0,15 / 0,20 vangsten per kilometer, dan moet het te doen zijn voor de mannen. Maar om daar te komen, hebben we inhuurkrachten nodig. Dat zijn de fte's die, als we laag zitten, mogen vervallen. Maar de vaste mannen houden hun vanggebied, want ze moeten blijven controleren.

J: Een situatie dat we tot 0,0 komen, die komt er niet meer?

T: Dat ga je niet meemaken.

R: Op Texel is het gelukt, maar dat is een eiland. Op het vasteland met zo'n complex watersysteem is het onmogelijk. Er zijn trouwens gevallen bekend van muskusratten in poeltjes in bossen, waar het dichtstbijzijnde water een paar kilometer verderop lag.

J: Dus ze overbruggen een paar kilometer over land?

T: Met gemak. Ik heb ze gevangen op de Ginkelse Heide, in een plasje van niks, tien keer dit kantoortje.

J: Hoe kómen ze er?

R: Om even aan te geven hoe weinig ruimte ze nodig hebben: in de Joubertstraat in Gouda heb je een heel klein slootje aan het begin, en daar stonden klemmen! Als ze maar voedsel vinden is bijna elke biotoop acceptabel.

T: Mijn meest vreemde vangst was midden in Utrecht op de Croeselaan, waar het nieuwe Rabobank gebouw staat, met die zilveren toren. Er was een wit betegeld vijvertje met een fonteinje waaruit één tegeltje in de wand ontbrak. Dat gaatje was voldoende; in die vijver zwom een muskusrat heen en weer.

J: Ik zie daar de kaart hangen met de vanggebieden.

R: Mijn nieuwe vanggebied is van Schaapjeszijde tot aan de dijk, dan Beijersche en de Achterbroek. Daar ben ik opgegroeid, dus goed bekend.

J: Wat ik verder las is dat het niet alleen om veiligheid

gaat, maar ook om grondverplaatsing. Eén muskusrat kan wel dertien kruiwagens grond per jaar verplaatsen. Die losse aarde verstopt de watersystemen.

R: Een kuub grond, ja. En dat verstopt absoluut de watergangen. Meerdere ratten die graven in een smal slootje zorgen ervoor dat de waterhuishouding daar flink belemmerd wordt. De Krimpenerwaard is erbij gebaat als we snel water kunnen afvoeren en aanvoeren.

De laatste jaren wordt er veel gebaggerd in de Krimpenerwaard en je wilt niet dat het gegrave van de ratten het baggerwerk teniet doet. Dat is een belangrijke kostenpost. In ons topjaar 2004 vingen we in de Krimpenerwaard 76.000 ratten – die verzetten 76.000 m3 grond!

J: Afgelopen week had ik 's avonds laat bij terugkomst uit Berkenwoude een muskusrat in de koplampen. Ik remde omdat ik eerst dacht dat het een egeltje was, maar misschien had ik beter door kunnen rijden...:-)?

T: Je hebt natuurlijk wel gelijk melding gemaakt? Dat is verplicht!

J: Nee! En dat heb ik wel zien staan op de website, sorry! Ik ben in gebreke gebleven.

R: Dat melden proberen wij wel te promoten, o.a. door voorlichting te geven op scholen en zo.

J: Op scholen? Jullie hebben een soort lespakket?

R: We worden gevraagd door scholen. Ik doe het zelf een paar dagen per jaar voor het Gemini College Lekkerkerk. De kinderen komen naar het Loetbos en onder de hooiberg van de Hendriks-hoeve doe ik mijn verhaal met allerlei materiaal erbij. Daarna lopen we een stukje het bos in waar ik klemmen heb gezet en laat ik ze sporen zoeken waardoor ze op een heel andere manier gaan kijken. Ik vertel dan ook dat sommige mensen het zielig vinden en de stokjes uit de klemmen trekken. Die vallen dan – gespannen – om in het water. Als mensen daar hun hond uitlaten die lekker in het water springt, gebeuren er ongelukken. Ook met andere dieren trouwens, maar dat zie je natuurlijk nooit meer onder water. Op die manieren raken we jaarlijks 250–300 klemmen kwijt.

J: Echt waar?

R: Ja, alleen al in de Krimpenerwaard. En dan heb ik het nog niet eens over het financiële aspect (want ze kosten zo'n € 12,50 per stuk), maar het feit dat die klemmen op dat moment geen ratten meer kunnen vangen, zet het resultaat van ons werk weer een stap terug. Ook worden vallen uit het water gehaald en platgetrapt.

J: Heb je enig idee waarom mensen dat doen?

R: Vaak krijgen kinderen, bijvoorbeeld baldadige schooljeugd de schuld. Maar als die de kooi er uit halen, willen ze kijken of er wat in zit en gooien 'm weer terug of verstoppem 'm, of stoppen 'm vol met stenen. Mensen die 'm echt vernielen en plat trappen, zijn vaak tegen rattenvangen.

Bij die voorlichtingen probeer ik ook te vertellen dat als kinderen muskusratten zien, dat ze dat moeten melden. Juist nu trekken de rammetjes weer om moertjes te vinden. Hoe kleiner de populatie, hoe groter de afstand die de ratten afleggen.

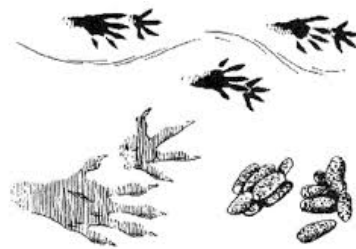
T: Dus ook hoe kleiner de populatie is, des te belangrijker wordt jouw melding. Als je muskusratten in iedere sloot ziet, hoef je niet te bellen. Dan kunnen wij ze zelf ook wel vinden.

R: De slimste ratten overleven het langst. Zeker als ze al eens een aanvaring met een klem hebben overleefd zijn ze voorzigtiger en laten ze heel weinig speurbeelden achter.

J: Speurbeelden?

De eerste 20–30 meter die je langs een sloot loopt, levert vaak al een goed beeld op of je wat kunt verwachten of niet. In de zomer gaan de ratten de kant op en zie je vrij snel een kaalgevreten plekje in het gras. In de winter hebben ze dat gras niet en gaan ze over op de wortels van waterplanten als lis, lisdodde of kalmoes. Kleine flintertjes in het water, of een kleine verzakking langs de kant zijn zaken waar wij op letten. Lichtelijk troebel water op een plekje langs de kant kan duiden op een eend die net is langs gezwommen, maar kan ook een rat zijn die daar actief is. In de winter de bast van wilgen die is afgevreten. In de zomer een plekje waar de algen weg zijn van de bodem. Vind je een keuteltje wat er al drie dagen ligt, of een vers keuteltje. En hebben ze riet gegeten, dan is die keutel licht, maar eten ze gras, dan is die veel donkerder. Ik kan zelfs aan de snijrand zien of een grasspriet door een muskusrat is afgeknaagd of door een vogel is afgetrokken.

J: Je moet onderhand met een vergrootglas op pad! Hoe

lang dúurt het niet voordat je dat allemaal onder de knie hebt?

T: Het begint met de training, dat is een goed begin.

R: Je leert nog elke dag bij, dat stopt niet. En het is nooit hetzelfde.

J: Ja vertel eens, wat maakt dit vak nou leuk? Want volgens mij trekt dat leerelement jou heel erg.

R: Absoluut. Dat elke dag anders is in de natuur en je steeds nieuwe dingen ontdekt. En natuurlijk het elke dag buiten zijn.

Bovenaanzicht

Zijaanzicht

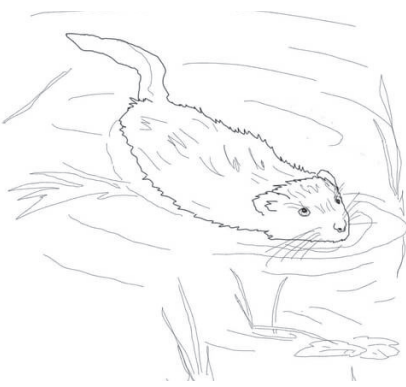
De staart van de muskusrat

Vandaag zag ik de eerste boerenzwaluwen vliegen! Als je alleen maar naar beneden kijkt en met je valletjes bezig bent, ga je aan zoveel dingen voorbij. Juist het

kunnen lezen van zo'n sloot door je kennis van planten en andere dieren maakt het vak interessant. Je moet soms bijna als een rat kunnen denken om te bepalen hoe je je materiaal het best kunt neerzetten.

T: Wij hebben het mooiste vak ter wereld, dat is zeker. Maar je moet ook de motivatie hebben om een beest te kunnen vangen. Wij genieten heel erg van de natuur, maar je moet wel je doel blijven halen.

J: In een document met de titel 'Waterschappen blijven geld verspillen aan muskusrattenbestrijding' van de Partij Voor De Dieren, staat dat de relatie tussen veiligheid en de aanwezigheid van muskusratten nooit is aangetoond.

Ze verwijzen daarbij naar een onderzoek van de Landelijke Coördinatie Commissie Muskusrattenbestrijding. De Partij schrijft dat de ratten niet in een dijk zitten, maar in een boerensloot en daarmee het bedrijfsrisico van agrariërs zijn. Hoe kijken jullie daar tegenaan?

T: Dat is klinkklare kwats. Als een muskusrat in een waterkering graaft, verzwakt die. Er zijn voorbeelden genoeg van keringen die doorgebroken zijn waardoor bijvoorbeeld natuurgebieden zoals in De Peel zijn leeggelopen. Daarmee gaat veel kwetsbare natuur verloren. In Wijk bij Duurstede is een keer een hele loswal naar beneden gekomen.

J: En daar is met zekerheid aangetoond dat graafwerk van muskusratten de oorzaak is?

T: Jazeker! Iedere schade is een bedreiging van de veiligheid. Alle klemmen en andere geplaatste materialen worden door de mannen gelijk in een app gezet. Daarmee hebben de waterschappen actuele gegevens van waar schade is, want die klemmen staan er niet voor niets. Met alle kaartbeelden over elkaar hebben de waterschappen een goed beeld van waar gegraven is. En natuurlijk mag de boer zijn eigen schade opknappen, maar de veiligheid van waterkeringen moet kunnen worden gegarandeerd. Dus is er belang bij om in alle gebieden de ratten weg te vangen omdat ratten zich verplaatsen.

R: Als ik vroeger een lekkende kade had, waren de lijnen veel

langer. Nu in het samenwerkingsverband kan er veel sneller actie worden ondernomen. Bij de Berkenwoudse Driehoek waar het waterpeil hoger wordt gehouden, lekte een kade zo hard dat het water er doorheen stróomde een andere polder in. Dat begon met een klein gaatje, maar zoiets spoelt heel snel uit hoor!

J: Duidelijk. Iets heel anders: beverratten, zitten die nog in de Krimpenerwaard, want dat is ook een doelsoort voor jullie, hè?

T: Volgens ons zitten ze er niet.

R: Vorig jaar kreeg ik een melding van iemand van de NVWK die zei dat hij een beverrat had gezien bij de molenstomp bij de Berkenwoudse Boezem. Dat is precies de grens tussen gebied van een collega en van mij. We zijn samen gaan zoeken maar hebben niets gevonden. Beverratten zijn grote trekkers. Een week later werd een beverrat doodgereden op de Zijdedeweg bij Ouderkerk. Het is gewoon een enkel exemplaar geweest. Daarvoor hadden we in 2001 een aantal beverratten op de Berkenwoudse Boezem, die zijn toen geschoten. En buitendijks bij Ouderkerk hebben we een keer een ernstig verzwakt exemplaar gevonden wat toen ook geschoten is.

J: Deze meldingen tel je op de vingers van één hand, tegenover duizenden muskusratten.

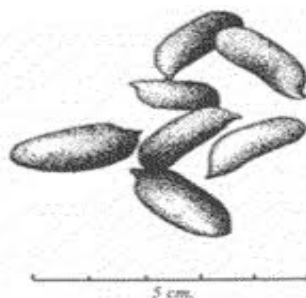
R: In de veenweidegebieden graaft een muskusrat bijna altijd om zijn bouw te maken. Een beverrat kan zijn jongen ook grootbrengen in rietvelden dus dan hoeft hij niet te graven. Maar in een dijk kan hij toch flink graven en grote schade aanrichten. Ook in cultuurgewassen als suikerbieten, mais e.d. kan de beverrat ontzettend huishouden. In één nacht tijd kan hij 50 m² cultuurgewas kapotmaken. Een beverrat eet niet één flinke suikerbiet, maar neemt van elke biet een hapje waar het loof overgaat in de biet. Die biet groeit dus niet meer.

Een andere reden waarom wij er fel op zijn is uit dierenbelang. Een beverrat komt uit Zuid-Amerika, uit warmere gebieden. Hij is niet als de muskusrat uitgerust tegen vrieskou. Als de temperatuur onder nul komt, vriezen zijn poten en zijn staart vast aan het ijs, en sterft hij een nare dood.

T: Hij heeft nog het meeste last van zijn lange bont. Dat vriest ook nog eens vast aan het ijs.

Ton laat mij de app zien met bolletjes. Elk bolletje is een pijp of een bouw. Bij een bouw kunnen wel tien klemmen staan. De soort vangsten worden ingevuld: ram, moer, oud, jong enz.

T: Op dit moment vangen we bijna alleen volwassen ratten. Maar zo meteen als de eerste worp is geweest in zo'n bouw, wil je heel

graag weten of je nou de vader hebt, of de moeder. Want als je alleen de jongen vangt, heb je met een maand een nieuwe worp, de moer is de 'fabriek'.

J: Muskusratten zijn toch niet monogaam? De rammen gaan toch

overal naar toe? De moer lijkt me inderdaad belangrijker dan de ram.

R: Ja, die ram krijgt geen jongen. Bij een bouw wil je dus de moer vangen. Maar wat je wel ziet is dat er 'bijrammen' zijn, die hun kans afwachten om te paren als de 'hoofdram' weg is. Dus als je een ram, een moer en jongen hebt gevangen, kun je na een week

best nog een ram vangen, en later nog een. Die komen gewoon kijken hoe de kansen liggen.

J: Komen die dan op geuren af of zo? ze kunnen toch niet onder water ruiken? Of wel?

T: Er zijn heel veel dingen met geurstoffen die op het water drijven en muskusolie is daar een schitterend voorbeeld van.

J: Waar hebben we het over. Natuurlijk ruiken ze dat!

R: In de paartijd zie je vaak een plasje muskusolie op het water drijven als je een ram hebt gevangen. De muskusgeur ruik ik al vanaf een halve meter, laat staan die dieren. Ik herken de geur uit duizenden. Als ik in de stad loop dan ruik ik gelijk of een vrouw een parfum heeft gebruikt waar muskusolie in zit. Dat komt niet van deze ratten maar van muskusossen, maar is wel een heel herkenbare geur! Niet onaangename, vrij zoet.

J: Op de website www.hdsr.nl/muskusrattenbeheer zag ik de vacature voor communicatieadviseur. Ik kan me voorstellen dat jullie die nodig hebben om het beroep positief in de publiciteit te zetten. Robert, jij mailde me dat je wordt gehinderd tijdens je werk, ook door NVWK-leden. Waarom?

R: Er zijn mensen die ons associëren met het zwanendriften en het afschieten van knobbelzwanen. Terwijl wij daar geen enkele binding mee hebben. Komt het omdat wij ook in het groen lopen? Ik weet het niet. Er worden aannames gepost op social media, en die gaan als waarheden een eigen leven leiden. Als een bericht 1000 keer gedeeld is, gelooft iedereen het. Ik probeer altijd netjes het gesprek aan te gaan en uit te leggen wat ik doe als mensen kritische vragen stellen, maar ik heb collega's die zelfs belaagd worden.

T: Als je vroeger de vraag kreeg of het nou niet zielig is om dieren te vangen, kon je gewoon vertellen wat je aan het doen was en het belang van je werk uitleggen. Het doden van de ratten is geen doel op zich, maar noodzakelijk uit oogpunt van beheer. Dan vonden mensen het nog steeds niet leuk, maar ze begrepen het. Het aspect doden vinden wij zelf ook niet leuk. Het is noodzaak. Vorige week liepen we in de polder, en er vloog een jonge zwaan tegen een hoogspanningsleiding aan. Dat beest viel recht naar beneden in een bosje.

R: Er kwam een vrouw in paniek aangerend. Ze riep dat alle zwanen werden aangeschoten en doorgemaakt. Wij werden er op aangesproken; we moesten dit doen en dat laten, ze was voor geen rede vatbaar. Een zwaan met een lamme vleugel is vanwege alle commotie nu per definitie aangeschoten, het argument van de draden wordt niet eens gehoord. Bij het verdeelpunt van hoogspanningsleidingen vind je onder bijna elke draad wel een dode zwaan. Dat heeft niets met jagen te maken. En het komt al helemaal niet door ons.

J: Dat wil ik jullie ook vragen: hoe komen mensen er bij dat er een link is tussen muskusrattenvangers en jagers?

T: Er zijn zwanendrifiers geweest die ook muskusrattenbestrijders zijn.

J: Maar dat blijven toch twee totaal verschillende dingen?

R: Daarom heeft onze werkgever, De Stichtse Rijnlanden, heel duidelijk gesteld dat zwanendrifiers als nevenactiviteit niet meer

is toegestaan.

J: Dat zag ik ook op de website van HDSR staan, ja.

R: Misschien denken mensen dat alle muskusrattenvangers ook zwanendrifiers zijn. Ik zag zelfs op internet gepost dat wij rondrijden met strikken en met geweren in de auto. Er komen berichtjes voorbij dat men een aantal auto's van onze dienst zag staan en dat we vast niet veel goeds in de zin hadden. En dat zijn dan nog de nette berichten! Er komen ook hele andere dingen voorbij, met scheldwoorden en zelfs bedreigingen.

Dan is er nog het geval van iemand die een dode bunzing in een klem vond. Dat vinden wij ook vervelend! Het verhaal werd enorm opgeblazen, alsof hij nog veel meer dode bunzings en ook aalscholvers had gevonden. De collega die daar een klem heeft gezet, heeft op die plek nog nooit een bijvangst gehad en maakt zich er erg boos over. Hij wordt nu 's avonds hierover opgebeld door onbekende mensen, en als hij een biertje drinkt in een kroeg waar hij al twintig jaar komt, draaien mensen opeens hun hoofd om en willen hem niet zien.

Deze hetze heeft heel veel impact op ons.

T: De mensen die dat doen zijn niet gehinderd door enige kennis van zaken. Ze lezen die berichten of horen zo'n verhaal en denken: wat een tuig is dat! Terwijl als ik iets vind in de auto van de mannen wat er niet in hoort, ze een groot probleem hebben. In hun vrije tijd kunnen ze jagen of vissen, prima. Maar in een dienstauto wil ik nog geen lege huls zien.

R: En het heeft nog een nare kant. In de polder kom je van alles tegen. Ik zag een fuut die op sterven na dood was omdat hij tegen een auto was aangekomen of iets dergelijks. Het liefst wil ik zo'n beest even uit zijn lijden helpen. Nu laat ik 'm creperen, want er hoeft maar iemand met een fototoestel te staan en ik heb de grootste narigheid. 's Avonds heb ik daar dan toch last van, ik had het beestje graag uit zijn lijden verlost. Maar op elke hoek staan tegenwoordig camera's, of je wordt in het langrijden gefilmd.

T: En als je dan uit je slof schiet ben je weer voer voor de social media.

J: Jullie beroep ligt echt onder een vergrootglas.

T: Zolang we ons werk goed doen met veel vakbekwaamheid en kennis van de natuur geeft dat niks. Het houdt ons scherp. We moeten ons niet laten verleiden tot uitspraken of scheldpartijen of wat dan ook.

R: Zoals vorige week bij die mevrouw met het akkefietje met de zwaan die tegen een hoogspanningsleiding vloog: alle collega's hielden hun mond. Niemand ging er op in.

We hebben nooit problemen met andere buitenmensen zoals de jongens van het Zuid-Hollands Landschap (ZHL). Die snappen het wel en daar maken we goede afspraken mee. Uit hun weidvogelgebieden blijven we van 15 maart tot 1 juni weg, ondanks dat juist dat voor ons een hele belangrijke periode is.

J: Dat snap ik! Je ziet maar weer: in gesprek blijven met elkaar is zó belangrijk!

Hierna volgt een gesprek over allerlei natuur- en boerenorganisaties die beter met elkaar zouden moeten communiceren. Joke geeft aan waar al flinke stappen zijn gezet; Ton noemt voorbeelden waar het beter kan; ook blijkt dat diverse organisaties in de Krimpenerwaard snel verward worden. We zijn het eens over het belang van met elkaar in gesprek blijven en regelmatig overleggen!

T: Onafhankelijk van alles hebben wij een wettelijk opgelegde taak om ons werk te doen, en daarvoor hebben wij vrijstelling gekregen om overal te mogen komen. Of de eigenaar van het

perceel dat nou goed vindt of niet, of er contracten op liggen of niet. Alleen: wij proberen dat natuurlijk zoveel mogelijk te stroomlijnen met andere belangen. Waarom zouden we elkaar in de wielen rijden als dat niet hoeft, zolang wij maar wel kunnen blijven werken.

J: Volgens mij zijn jullie enorm gebaat met een lijst van percelen en de voorwaarden van de soort contracten die er op liggen.

T: Die hebben wij van het ZHL!

J: Die heb je ook nodig van Agrarisch Natuurbeheer.

T: Dan vind ik wel dat ze ons die gegevens moeten aanleveren.

J: Als je de gegevens van de contracten zou hebben en die uitsplitst over de gebieden van de mannen, dan kun je toch zeggen: kijk in hoeverre je hiermee kunt rekening houden?

T: Zolang het zo gesteld is, ga ik ermee akkoord. Als betreding verboden wordt, kunnen wij er niet mee werken; wij kunnen betreding afdwingen. Maar rekening houden met andere belangen kan. Dat hoeft zelfs niet moeilijk te zijn, zolang het mogelijk is.

J: Dat kan ik me voorstellen en dat is ook redelijk.

J: Het beestje heet in België waterkonijn en staat op het menu. Het zijn planteneters dus ik zie daar zelf geen probleem in. Hebben jullie ze wel eens gegeten?

R: Ik heb 'm wel eens gegeten. De smaak zit tussen tam en wild konijn in. Het is vlees met een hele fijne draad, best sappig.

J: Maar is het legaal? Moet je een certificaat hebben om ze te slachten?

R: Je mag ze niet eens in je bezit hebben!

T: In het verleden als iemand er om vroeg, gaven we ze wel. Maar je kunt het nu gewoon niet meer doen, te meer omdat de muskusrat ook een drager kan zijn van de vossenlintworm. Het kan lang duren, maar die is dodelijk. Een dode vos moet je daarom nooit aanraken.

R: Pluk ook geen bramen onderweg tot 1,5 meter hoog. Vossen sproeien omhoog om hun territorium te markeren!

J: O, ik pluk wel eens een braampje!

R: Er zijn in Duitsland in twee deelstaten onderzoeken naar de gezondheid van muskusratten geweest en het bleek dat ze in de ene deelstaat voor 6% en de andere 8% drager waren van de zieke van Weil. Dat houdt je ook wel tegen om ze te willen eten! Met verhitten is dat risico wel verdwenen, maar het gaat om de handelingen ervoor. De ziekte wordt via de urine van de rat overgebracht en opgenomen via de slijmvliezen. Tja, een spettertje

van z'n vacht en je veegt langs je oog... het is zo gebeurd.

J: Vossen hebben we nu ook in de Krimpenerwaard, hè?

R: NÚ? De sporen vond ik al een jaar of negen geleden. Een drol met lijsterbessen in het najaar, op een hogere plek – typisch vossengedrag. Een jaar of drie geleden vond ik prenten van een vos in de sneeuw in de Berkenwoudse Driehoek, en even verderop prenten van een ree. Er is mij wel eens verteld dat op het moment dat je een vos voor het eerst ziet, hij er al minstens een jaar of vier is. Ik weet van een burcht in Beijersche onder een omgedraaide boot. En bij de waterzuivering langs de nieuwe rondweg zijn ook al vossen gezien. Mensen van het ZHL hebben ze ook vaker gezien. Er zitten al meer vossen dan menigeen denkt.

J: Die indruk heb ik ook. Er komen steeds meer losse waarnemingen, dat kan alleen als er al meer zijn. Een drama voor weidevogels, maar dat is een ander onderwerp.

J: Waarom is het voor een boer vervelend dat er muskusratten in zijn oevers zitten? De kanten kalven af, dat snap ik. Maar is iets als gebroken poten bij koeien reëel?

R: Absoluut. Een heel reële dreiging. Maar ook het rijden langs de kanten met bijvoorbeeld een tractor. Een bewoonde bouw zal niet zo gauw problemen opleveren, maar als een bouw verlaten wordt, zie je dat de grond op die plek een beetje gaat inzakken. Dat kunnen best behoorlijke verzakkingen worden, denk maar aan die dertien kruiwagens. En als een boer dan net te dicht onder het kantje rijdt... maar een bouw kan ook wel een paar meter het land in zitten, als de rat een droge plek heeft gezocht. De boer kan met trekker en al omgaan, levensgevaarlijk.

J: Indrukwekkende gravers.

T: Uit mijn praktijk weet ik een geval van een muskusrat die met het opkomende water bleef meegraven. Die zat op een bepaald moment veertien meter de dijk in. Hij was onderaan begonnen en had steeds meegegraven als het water hoger kwam.

R: En waar een muskusrat niet kan graven, bouwt hij wat wij winterhutten noemen. Van proppen plantenmateriaal – dat broeit lekker – bouwt hij een hut van wel 1,5 tot 2 meter hoog. Dat doen ze met name in Noord-Amerika, als het terrein niet geschikt is om een bouw te graven. Maar ik heb er ook een foto van gemaakt in het Weegje (laat foto zien).

J: Ik zou dat niet herkennen als het bouwsel van een muskusrat, maar jij natuurlijk wel.

R: Wij snijden dan de kap open om de gangetjes te vinden en zetten daar de klemmen in.

T: Wil je nog weten wat Robert in zijn vanggebied heeft gevangen vanaf 1 januari? Wat denk je zelf, Robert?

R: Een goeie honderd denk ik.

T: (er wordt aan de hand van de app op zijn telefoon even opgeteld) Een goeie driehonderd zal je bedoelen.

R: (met een brede lach) O, dat is iets meer!

J: Heren, hartelijk dank voor het gesprek. Ik hoop dat het wat duidelijkheid schept over jullie vak. En ik zal de volgende keer bellen als een muskusrat voor mijn auto oversteekt!

Hierna bekijken we in een andere loods de verschillende vangkooien die door de mannen zelf worden gemaakt, en Robert demonstreert een klem.

Illustraties: www.waterwizz.nl; www.supercoloring.com

Foto: Joke Colijn